

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2015 рік. Цей переклад було здійснено за підтримки Фондації з прав людини Ради Європи (www.coe.int/humanrightstrustfund). Він не є обов'язковим для Суду. Для подальшої інформації дивіться повні примітки щодо авторських прав у кінці цього документа.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2015. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2015. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

ПЕРША СЕКЦІЯ

СПРАВА CHITOS ПРОТИ ГРЕЦІЇ

(Заява № 51637/12)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

24 червня 2015 року

ОСТАТОЧНЕ

19/10/2015

Це рішення є остаточним на підставі статті 44 § 2 Конвенції, але до нього можуть бути внесені редакційні зміни.

СПРАВА CHITOS ПРОТИ ГРЕЦІЇ

1

У справі **Chitos проти Греції**,

Європейський суд з прав людини (Перша Секція) на засіданні Палати у складі:

Ізабель Бєро (Isabelle Berro), *Голова*,

Ханлар Хаджієв (Khanlar Hajiyev),

Мір'яна Лазарова Трайковска (Mirjana Lazarova Trajkovska),

Жулія Лафранк (Julia Laffranque),

Пауло Пінто де Альбукерк (Paulo Pinto de Albuquerque),

Лінос-Александр Сіцільянос (Linos-Alexandre Sicilianos),

Ерік Мьозе (Erik Møse), *судді*,

і Сьорен Нільсен (Søren Nielsen), *секретар секції*,

Розглянувши справу на закритому засіданні 12 травня 2015 року,
Проголошує наступне рішення, ухвалене у вказаний день:

ПРОЦЕДУРА

1. Справа була відкрита за заявою (№ 51637/12)), яку подав до Суду проти Республіки Греція громадянин цієї держави, пан Георгіос Шітос (Georgios Chitos, «заявник»), на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі - Конвенція) 31 липня 2012 року.

2. Заявника представляв пан К. Гіаннакопулос, адвокат із Афін. Уряд Греції (далі – Уряд) представляли замісники уповноваженої особи, пані Ф. Дедусі (F. Dedousi) і пані К. Назопулу (K. Nasoroulou), співробітниця Державної юридичної ради, і пані В. Струбулі (V. Stroubouli), редакційний секретар Державної юридичної ради.

3. Заявник скаржився на порушення статті 4 § 2 Конвенції окремо і в сукупності зі статтею 14 Конвенції.

4. 27 вересня 2013 року заяву було комуніковано Уряду.

ФАКТИ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

5. Заявник народився у 1968 році і живе у Салоніках.

6. 15 вересня 1986 року він вступив до Військової школи офіцерів збройних сил (медичний факультет). Він отримував платню і користувався соціальним забезпеченням. Він безкоштовно пройшов шестирічне університетське навчання на військового лікаря на медичному факультеті університету у Салоніках.

7. 3 червня 1993 року після завершення навчання він отримав звання лікаря-молодшого лейтенанта сухопутних військ.

8. Відповідно до статті 64 § 1 чинного на момент подій декрету-закону № 1400/1973 щодо статусу офіцерів збройних сил, заявник вступив на військову службу на строк, що втричі перевищував тривалість його навчання у військовій школі, тобто на вісімнадцять років. Це положення було змінено статтею 1 закону № 3257/2004, і вказаний строк було скорочено до подвійної тривалості навчання, тобто до дванадцяти років.

9. 18 січня 1996 року генеральний штаб сухопутних військ організував конкурс на заповнення посад спеціалістів. Медиків-офіцерів, таких, як заявник, запросили до участі у конкурсі для набуття спеціальності. Заявника було прийнято до загального військового шпиталю 424 у Салоніках, де він з 26 липня 1996 року до 30 липня 1997 року виконував обов'язки інтерна. Після цього з 30 липня 1997 року до 27 липня 2001 року він понадштатно (на підставі статті 8 закону № 123/1975) обіймав оплачувану посаду лікаря-асистента за спеціальністю анестезіолога у регіональному військовому шпиталі «Папаніколау» у Салоніках.

10. Через п'ять років (протягом яких він отримував платню офіцера), здобувши спеціальність, заявник на підставі статті 64 § 7 декрету-закону № 1400/1973 уклав контракт на проходження військової служби протягом п'яти додаткових років. Відповідно до статті 67 § 10 декрету-закону, він видав про це розписку.

11. Заявник служив у армії до 22 січня 2006 року, доки не подав у відставку у віці 37 років у званні лікаря-полковника анестезіолога.

12. Наказом від 12 вересня 2006 року генеральний штаб сухопутних військ повідомив заявнику, що на підставі статті 64 декрету-закону № 1400/1973 він повинен або служити у армії протягом ще дев'яти років чотирьох місяців і дванадцяти днів, або сплатити державі відшкодування, обчислене на підставі строку, який він має відслужити.

13. Рішенням від 26 травня 2007 року бухгалтерський відділ генерального штабу сухопутних військ оцінив вартість цього відшкодування у 106 960 євро (EUR). У рішенні уточнювалось, що заявник може подати позов до Господарського суду, що не може мати призупиняючої дії для сплати.

14. 25 червня 2007 року заявник подав до V палати Господарського суду позов про скасування наказу від 12 вересня 2006 року. Він стверджував, що стаття 64 декрету-закону № 1400/1973 суперечить статті 22 § 4 Конституції (заборона будь-якої примусової праці) і статті 4 § 2 Конвенції як окремо, так і в сукупності зі статтею 14 Конвенції. 27 червня 2007 року заявник подав також клопотання про призупинення виконання згаданого рішення від 26 травня 2007 року.

15. 5 липня 2007 року голова палати Господарського суду видав тимчасовий наказ, котрий призупиняв виконання рішення від 26 травня 2007 року. 29 жовтня 2007 року V палата Господарського суду підтвердила призупинення виконання даного рішення.

16. Рішенням № 175/2009 від 13 лютого 2009 року V палата Господарського суду залишила позов заявника без задоволення як необґрунтований. Зокрема, вона вирішила, що відшкодування, яке мав сплатити заявник, не є покаранням, не суперечить принципу пропорційності, об'єктивно обчислене і має на меті забезпечити відшкодування державі витрат, котрих вона зазнала для навчання професійних військових, яким, до речі, сплачувала платню протягом усього строку навчання і набуття спеціальності.

17. 3 березня 2009 року заявник оскаржив це рішення до пленуму Господарського суду. 4 березня 2009 року він подав також клопотання про призупинення виконання рішення від 26 травня 2007 року.

18. 17 березня 2009 року голова пленуму Господарського суду видав тимчасовий наказ, котрий призупиняв виконання згаданого рішення. Тим часом 18 березня і 9 квітня 2009 року податковий центр Салонік зобов'язав заявника сплатити 106 960 EUR, а також 2 139,20 EUR податкового збору і 427,84 EUR на користь служби соціального страхування у сільському господарстві.

19. 21 жовтня 2009 року пленум Господарського суду підтвердив призупинення виконання згаданого рішення.

20. 10 травня 2010 року податковий відділ Міністерства фінансів повідомив заявнику, що через несплату протягом року суми, встановленої рішенням від 26 травня 2007 року, на дану суму нараховані штрафні відсотки у розмірі 13 143,24 EUR. Заявнику також повідомили, що у випадку сплати до 31 травня 2010 року він зможе отримати знижку у розмірі 80 % штрафних відсотків.

21. 26 травня 2010 року заявник сплатив до податкового центру Салонік 112 155,69 EUR.

22. Рішенням № 3230/2011 від 7 грудня 2011 року (повідомленим заявнику 10 лютого 2012 року) пленум Господарського суду частково задовольнив касаційну скаргу заявника.

23. Пленум вирішив, що невключення п'яти років, протягом яких заявник отримував спеціальність, до загального строку обов'язкової служби суперечить принципу пропорційності, гарантованому статтею 25 Конституції.

24. Пленум постановив, що роки, протягом яких заявник отримував спеціальність, були частиною дійсної військової служби офіцера-медика. Тому він скасував рішення V палати у частині, у котрій було постановлено, що роки, протягом яких заявник отримував спеціальність, були строком навчання, котрий не має враховуватись

для обчислення строку зобов'язання нести військову службу, яке узяв на себе заявник.

25. Пленум залишив без задоволення як необґрунтовану скаргу щодо порушення Конвенції з наступних підстав:

«Параграф 7 статті 64 декрету (...) є сумісним з положеннями Конституції, Соціальної хартії і Конвенції, оскільки протягом п'яти років офіцер-медик несе службу на користь збройних сил, котрі забезпечили його навчання, і досягає поставленої мети, а саме, інтеграції до збройних сил, не зобов'язуючи його працювати. Щодо відшкодування, що має бути обчислене на підставі параграфу 16 цієї ж статті, то воно є засобом відшкодування витратів, зроблених державою для навчання офіцерів, і жодним чином не є санкцією. »

26. Пленум Господарського суду повернув справу до V палати у новому складі. Перегляд мав обмежуватись перевіркою наказу про відшкодування витрат, беручи до уваги п'ятирічний строк здобуття заявником спеціальності як роки військової служби.

27. Рішенням № 4909/2013 від 12 грудня 2013 року (повідомленим заявнику 10 січня 2014 року) V палата Господарського суду змінила рішення бухгалтерського відділу генерального штабу сухопутних військ від 26 травня 2007 року, зменшивши суму, котра мала бути стягнена із заявника, до 49 978,33 EUR.

28. Зокрема, Господарський суд перш за все постановив, що згадане рішення від 26 травня 2007 року було законним, оскільки заявник залишив військову службу до завершення обов'язкового сімнадцятирічного строку проходження служби. Проте суд постановив, що обов'язковий строк служби, котрий він мав ще пройти, становив не дев'ять років чотири місяці і дванадцять днів, як обчислив генеральний штаб сухопутних військ, а чотири роки чотири місяці і десять днів. Суд підкреслив, що до строку пройденої служби слід включити тривалість навчання заявника за спеціальністю, котре розпочалось 26 липня 1996 року і завершилось 27 липня 2001 року, оскільки, як уточнено у рішенні № 3230/2011, тривалість навчання за спеціальністю має враховуватись як частина дійсної військової служби.

29. 13 травня 2014 року держава відшкодувала заявнику 59 749,61 EUR, що відповідає різниці між вже сплаченою сумою і сумою, встановленою згаданим рішенням № 4909/2013.

30. Відповідно до наданої Урядом інформації, заявник зараз працює у великій приватній лікарні у Салоніках.

II. ЧИННЕ ВНУТРІШНЄ ПРАВО І ПРАКТИКА

31. Відповідно до положень статті 64 декрету № 1400/1973 щодо статусу офіцерів збройних сил, чинного на момент прийняття заявника на військову службу і на медичний факультет, а також на момент

завершення ним навчання, офіцери після присвоєння звання молодшого лейтенанта брали на себе зобов'язання служити у збройних силах протягом строку, що втричі перевищував тривалість їх навчання. Офіцери медичної служби, які отримали спеціальність коштом армії, брали на себе зобов'язання служити у збройних силах протягом п'яти додаткових років.

32. Ці положення було змінено статтею 1 закону № 3257/2004 (регулювання питань щодо особового складу збройних сил). Законодавець скоротив зобов'язання офіцерів нести службу з потрібної тривалості їх навчання у військовій школі до подвійної. Було збережено обов'язок для тих, хто здобув спеціальність, служити протягом п'яти додаткових років, і їм було надано можливість відмовитись від свого зобов'язання раніше встановленого строку, сплативши державі відшкодування. Розмір цього відшкодування вираховується шляхом множення базової платні відповідно до офіцерського звання на кількість місяців, котру залишається відслужити.

33. Згадана стаття 64, змінена законом № 3257/2004, каже наступне:

« 1. Офіцери, які випускаються з вищої військової школи і військової офіцерської школи, з моменту отримання звання молодшого лейтенанта, мічмана військового флоту або молодшого лейтенанта військово-повітряних сил беруть на себе зобов'язання служити у збройних силах протягом строку, що вдвічі перевищує тривалість їх навчання (...)

7. Офіцери медичної служби, які отримали спеціальність за кошт [збройних сил], беруть на себе зобов'язання служити у збройних силах протягом п'яти додаткових років.

10. Офіцери, (...) яких під час проходження служби направили проходити навчання або яких відібрали для цього на їхнє прохання, мають надати розписку про те, що усвідомлюють зобов'язання, яке беруть на себе.

16. Ті, хто залишає військову службу через вихід у відставку, переформування або вихід на пенсію з особливих підстав (...) мають сплатити державі відшкодування, що вираховується шляхом множення базової платні відповідно до офіцерського звання на кількість місяців, котру залишається відслужити. Ті, хто звільняється зі збройних сил виключно за власним бажанням і отримали освіту за кордоном, мають сплатити державі окрім згаданого відшкодування ще й вартість навчання. (...)

17. Попередній параграф не застосовується до тих, хто залишає військову службу за станом здоров'я. »

34. Стаття 63 §§ 3 і 4 того ж закону каже наступне:

« 3. Офіцерам дійсної військової служби заборонено

а) виконувати приватно і за оплату завдання або роботу або здійснювати іншу прибуткову професійну діяльність;

(...)

4. Винятково дозволяється

а) Офіцерам медичної служби мати приватну медичну практику поза робочим часом з дотриманням медичної деонтології, (...) за згодою відповідного командира збройних сил (...) »

35. У пояснювальній записці до закону № 3257/2004 уточнювалось, що змінені статті декрету № 1400/1973 зобов'язували офіцерів і унтер-офіцерів служити у збройних силах протягом особливо тривалого строку, а запропоновані зміни мають на меті узгодити грецьке законодавство із зобов'язаннями, які взяла на себе Греція, ратифікувавши Європейську соціальну хартію. Окрім того, відповідно до цієї записки, стаття 1 § 2 Європейської соціальної хартії каже, що Сторони «зобов'язуються ефективно захищати право працівника заробляти собі на життя професією, яку він вільно обирає». У записці також згадується, що органи Європейської соціальної хартії у своїх коментарях щодо поняття «професії, яку він вільно обирає», згадували про надмірне обмеження для особового складу збройних сил, спричинене тривалістю зобов'язання нести службу, котру часто запроваджує держава або ж саме Міністерство оборони.

36. Рішенням № 1571/2010 Державна рада постановила, що чинні положення статті 64 декрету № 1400/1973 до зміни законом № 3257/2004, котрі накладали на особовий склад збройних сил зобов'язання нести службу протягом надмірно тривалого строку без можливості відмовитись від цього зобов'язання, суперечать статті 1 § 2 Європейської соціальної хартії. Державна рада постановила, що ця стаття передбачає «заборону зобов'язувати будь-яких працівників, незалежно від юридичної природи їх роботи, до продовження здійснювати працю або здійснювати професію, якщо вони більше цього не бажають».

37. Стаття 14 § 1 закону № 1394/1983 стосовно навчання особового складу сухопутних військ каже:

«Офіцери-медики медичної служби отримують спеціальність, необхідну тільки для несення служби. Обираючи спеціальність, вони повинні протягом двох останніх місяців навчання повідомити про це навчальний відділ військово-медичної школи. Навчання здійснюється на національній території або, якщо це неможливо, то за кордоном; метою навчання є отримання даною особою спеціальності, котра відповідає потребам служби, і воно накладає зобов'язання нести службу протягом додаткового строку (...) »

38. Стаття 38 § 2 закону № 1397/1983 щодо національної системи охорони здоров'я каже:

«Працевлаштування лікарів з метою отримання спеціальності понад кількість робочих місць, наявних у кожній лікарні, заборонене. Ця заборона не стосується лікарів, які постійно служать у збройних силах; такі лікарі за рішенням Міністерства охорони здоров'я можуть працювати понад кількість робочих місць (...) »

39. Рішенням № 2763/2013 V палата Господарського суду постановила, що стосовно офіцерів військово-медичної служби таке обмеження (а саме, зобов'язання залишатись на військовій службі протягом певного строку), встановлене, на думку суду, на підставі загальних і об'єктивних критеріїв, є необхідним і належним заходом для забезпечення регулярної діяльності військових лікарняних закладів і лікувальних установ, для котрих необхідне довгострокове планування послуг, які вони надають, і уникнення раптового зниження їх ефективності внаслідок браку спеціалізованого персоналу. У зв'язку з цим Господарський суд вказав, що це зобов'язання не можна вважати різновидом примусової праці. На думку Господарського суду, відповідні особи погоджуються з цим зобов'язанням, яке чітко передбачене законом і тому заздалегідь їм відоме, під час вступу до офіцерської школи і внаслідок зважування недоліків і переваг, що впливають з цього. Тому такі особи знають про наслідки невиконання цього зобов'язання, а саме, про сплату відшкодування. Водночас, як зазначає Господарський суд, немає порушення рівноваги між метою професійного навчання лікарів-офіцерів і цим зобов'язанням, оскільки вони, в свою чергу, мають можливість працювати приватними лікарями поза годинами служби.

40. Господарський суд додав, що зобов'язання сплатити відшкодування, передбачене параграфом 16 статті 64, не є надмірним і не порушує принцип пропорційності. Суд уточнив, що це зобов'язання є компенсацією витрат, яких зазнала держава для навчання і утримання професійних військових, які передчасно і раптово залишають армію. На думку суду, під витратами слід розуміти не лише безпосередні кошти, які сплачує держава протягом навчання військових (вартість харчування, військової форми і утримання), але й непрямую адміністративну вартість, пов'язану з використанням і утриманням будівель і постійною діяльністю відповідних військових шкіл. Господарський суд зрештою вказав, що з огляду на неможливість чітко встановити точні витрати на кожного військового, який залишає службу, розмір відшкодування було встановлено у об'єктивний спосіб на підставі тривалості військової служби, яку залишилось відслужити.

41. Рішенням № 3822/2013 V палата Господарського суду постановила, що обов'язкова служба у армії протягом строку, що вдвічі перевищує тривалість навчання, і сплата відшкодування становлять належні, розумні і необхідні обмеження для досягнення мети, що має загальний інтерес – забезпечення збройних сил протягом розумно спланованого строку досвідченими і компетентними спеціалістами. Суд вказав, що ця мета не може бути досягнена іншим шляхом, оскільки у випадку передчасного і масового виходу офіцерів у відставку швидке заміщення їх іншими офіцерами з такою ж освітою є неможливим і підіриватиме обороноздатність держави.

42. Господарський суд також вказав, що відшкодування, яке повинні сплатити офіцери, котрі передчасно залишають армію, має на меті компенсувати, з одного боку, витрати, зроблені державою для їхнього навчання, розселення, харчування і військової форми, а також утримання і функціонування будівель військових шкіл, а з іншого боку – витрати, спричинені заміщенням таких спеціалістів.

43. Стаття 3 § 1 закону-декрету № 356/1974 (Кодекс законів про збір коштів державою) каже, що борги на користь держави мають бути сплачені в одну виплату або, якщо це передбачено законом, у кілька виплат.

44. У своїй рекомендації № 120/2002 від 27 березня 2002 року Державна юридична рада визнала, що стаття 96 декрету-закону № 721/1970 щодо фінансового забезпечення і бухгалтерського обліку у збройних силах запровадила можливість для офіцерів відшкодувати свої борги перед збройними силами у кілька виплат. Проте Державна юридична рада уточнила, що самі збройні сили, беручи до уваги фінансове становище даного офіцера, мають встановлювати розмір боргу, а також наявність обставин, за яких він має бути сплачений одноразово або у кілька виплат, щоб перешкодити фінансовому руйнуванню дебітора.

III. МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ ДОКУМЕНТИ І ПРАКТИКА

A. Європейська соціальна хартія

45. Стаття 1 § 2 Європейської соціальної хартії каже:

«З метою забезпечення ефективного здійснення права на працю Сторони зобов'язуються:

2. ефективно захищати право працівника заробляти собі на життя професією, яку він вільно обирає. »

B. Європейський комітет з соціальних прав Ради Європи

46. У різних висновках щодо Греції Європейський комітет з соціальних прав зазначив:

47. У висновку XVII-1 за 2004 рік:

«У попередньому висновку Комітет визначив три причини невідповідностей, пов'язаних із заборonoю примусової праці: (...) ii) надмірна тривалість (25 років) строку, протягом якого кадрові офіцери збройних сил не можуть залишати службу (цю причину було також становлено у рамках колективної скарги 7/2000) ; (...)

(...) Комітет зазначає, що закон, ухвалений у 2003 році, передбачає, що кадрові офіцери, які здобули військову освіту університетського рівня, а також ті, хто пройшов навчання за кордоном, зобов'язані нести службу протягом строку,

СПРАВА СНІТОС ПРОТИ ГРЕЦІЇ

9

який становить принаймні подвійну тривалість навчання, яке вони пройшли. У звіті вказується, що відповідно до нових положень строк безперервної військової служби скоротиться з 25 до приблизно 10 років. Комітет вважає, що передбачений новим законом строк безперервної військової служби не є надмірним.»

48. У своїх висновках XVIII-1 від 2006 року:

«У попередньому висновку Комітет визначив, що тривалість строку, протягом якого кадрові офіцери збройних сил не можуть залишати службу (25 років) (підстава, згадана також у колективній скарзі Міжнародна федерація прав людини проти Греції (№ 7/2000, рішення щодо обґрунтованості від 5 грудня 2000 року), був скорочений на підставі закону № 3257/2004. Цей закон скорочує строк служби, який кадрові офіцери повинні відслужити перед тим, як залишити збройних сил. Офіцери, які здобули військову освіту університетського рівня, а також ті, хто пройшов навчання за кордоном, зобов'язані нести службу протягом строку, який становить принаймні подвійну тривалість навчання, яке вони пройшли. У попередньому звіті вказується, що строк безперервної військової служби скоротиться з 25 до 10 років. Комітет вважає, що цей строк відповідає статті 1§2.»

49. У своїх висновках XX-1 від 2012 :

«Мінімальна тривалість військової служби

Комітет бере до уваги інформацію щодо мінімальної тривалості військової служби у професійних збройних силах. Він підкреслює, що будь-яка мінімальна тривалість повинна бути розумною, і якщо така мінімальна тривалість продовжується через навчання або професійну підготовку, яку проходить дана особа, така тривалість має бути пропорційна тривалості навчання або професійної підготовки. Так само, будь-які видатки і витрати, що мають бути відшкодовані через дострокове припинення військової служби, також мають бути пропорційними.»

50. У своїх висновках від 2012 року щодо Ірландії Комітет зазначив:

«Мінімальна тривалість військової служби

Комітет нагадує про свій висновок щодо невідповідності становища через те, що офіцери можуть просити про дострокове припинення контракту про несення військової служби лише за умови відшкодування державі принаймні частини вартості їх навчання, і що достроковий вихід на пенсію виноситься на розгляд Міністерства оборони. Комітет вирішив, що це може призвести до занадто довгого строку несення військової служби, що не може вважатись сумісним зі свободою обирати собі роботу і припиняти її. Ця підстава невідповідності була виявлена у 1998 році (висновки XIV-1, стор. 435 і 436), і у даному звіті не помічено жодних змін.»

С. Комітет Міністрів Ради Європи

51. Рекомендація CM/Rec(2010)4 Комітету Міністрів державам-учасникам щодо прав людини особового складу збройних сил (ухвалена 24 лютого 2010 року) каже:

« 16. Державні органи не повинні накладати на особовий склад професійних збройних сил тривалість служби, яка може становити нерозумне обмеження права залишати збройні сили і дорівнюватиме примусовій праці.»

D. Конвенція № 29 щодо примусової праці Міжнародної організації охорони праці

52. Стаття 2 § 2 а) цієї Конвенції каже:

« 1. В розумінні цієї Конвенції термін примусова чи обов'язкова праця означає будь-яку роботу чи службу, що її вимагають від якої-небудь особи під загрозою якогось покарання і для якої ця особа не запропонувала добровільно своїх послуг.

2. Проте термін примусова чи обов'язкова праця в розумінні цієї Конвенції не включає в себе:

а) будь-яку роботу чи службу, що її вимагають на підставі законів про обов'язкову військову службу і застосовують для робіт суто воєнного характеру. »

ПРАВО

I. ЩОДО СТВЕРДЖУВАНОГО ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 4 § 2 КОНВЕНЦІЇ

53. Заявник стверджує, що покладене на нього національним законодавством зобов'язання залишатись на військовій службі протягом строку, який він вважає дуже тривалим, або сплатити державі надмірну, на його думку, суму у випадку розірвання ним контракту є примусовою чи обов'язковою працею, оскільки є непропорційним тягарем для свободи праці і становить обмеження, що не є необхідним для неї. У зв'язку з цим він посилається на статтю 4 § 2 Конвенції, яка каже наступне:

« Ніхто не може бути присилуваний виконувати примусову чи обов'язкову працю.»

54. У даній справі Суд вважає належним нагадати відповідні положення параграфу 3 статті 4.

« 3. Для цілей цієї статті значення терміну "примусова чи обов'язкова праця" не поширюється:

б) на будь-яку службу військового характеру або – у випадку, коли особа відмовляється від неї з мотивів особистих переконань у країнах, де така відмова визнається, – службу, яка вимагається замість обов'язкової військової служби.»

А. Щодо прийнятності*1. Щодо статусу заявника як потерпілого*

55. Спираючись на рішення пленуму Господарського суду, Уряд оскаржує наявність у заявника статусу потерпілого. У зв'язку з цим Уряд нагадує, що тлумачення у даному рішенні нормативно-правових положень призвело до зменшення тривалості строку, протягом якого заявник був зобов'язаний нести військову службу, і тому зменшило розмір відшкодування, котре він мав сплатити державі.

56. Заявник стверджує, що ані рішення № 3230/2011 пленуму Господарського суду, яким постановлено, що тривалість професійної підготовки має бути включена до строку несення військової служби, ані відповідне рішення № 4909/2013 V палати Господарського суду не позбавляють його статусу потерпілого.

57. Суд нагадує, що рішення або захід на користь заявника в принципі достатні для того, щоб позбавити його статусу «потерпілого», лише тоді, коли внутрішньодержавні органи однозначно або за суттю визнають і відшкодують порушення Конвенції. Щодо відшкодування, належного і достатнього для усунення на національному рівні порушення гарантованого Конвенцією права, то Суд зазвичай постановляє, що воно залежить від сукупності обставин справи, зокрема, від характеру конкретного порушення Конвенції (*Scordino проти Італії (№ 1)* [ВП], № 36813/97, §§ 180 і 186, CEDH 2006-V).

58. Суд зазначає, що у даній справі скарга заявника ґрунтується на тривалості зобов'язання нести військову службу, а також на розмірі відшкодування, яке він мав сплатити у випадку розірвання контракту до встановленого строку. Суд зазначає, що пленум Господарського суду однозначно залишив без задоволення скарги щодо порушення Конвенції, і це рішення було обов'язковим для V палати. Водночас у своєму рішенні, постановленому внаслідок нового розгляду, V палата Господарського суду обмежилась констатуванням того, що заявник мав служити у збройних силах протягом додаткового строку в чотири роки, чотири місяці і десять днів, і, відповідно, розмір відшкодування, яке він мав сплатити, зменшувався з 106 960 EUR до 49 978,33 EUR. Господарський суд не постановляв про порушення статті 4 Конвенції ні однозначно, ні за суттю. Значне зменшення строку, який заявник мав відслужити, і відшкодування, яке він мав сплатити, є аспектом вивчення обґрунтованості і не може вплинути на його статус потерпілого.

2. Щодо передчасного характеру заяви

59. Уряд стверджує, що заява подана передчасно, оскільки, на його думку, заявник мав до подання заяви до Суду зачекати, щоб V палата постановила рішення під час нового розгляду справи 12 грудня 2013 року щодо точної тривалості строку, який заявник мав відслужити, і розміру відшкодування.

60. Заявник зазначає, що рішенням № 3230/2011 від 7 грудня 2011 року пленум Господарського суду остаточно залишив без задоволення його скаргу щодо порушення Конвенції. Він додає, що V палата Господарського суду була зв'язана згаданим рішенням і не могла знову постановити рішення щодо порушення статті 4 Конвенції.

61. Суд нагадує, що стаття 35 § 1 Конвенції не може тлумачитись у спосіб, що вимагав би від заявника подавати свою скаргу до того, як питання, пов'язане з порушеною проблемою, стане предметом остаточного рішення на національному рівні (*Varnava і Інші проти Туреччини* [ВП], №№ 16064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90 і 16073/90, § 157, CEDH 2009).

62. У даній справі Суд зазначає, що заявник подав свою заяву 31 липня 2012 року, тобто після того, як пленум Господарського суду постановив своє рішення. Компетенція V палати Господарського суду під час нового розгляду справи і ухвалення рішення від 12 грудня 2013 року обмежувалась, відповідно до висновків пленуму, переглядом адміністративних актів, оспорюваних заявником. V палата не могла повертатись до вивчення скарг про порушення Конвенції, а просто включила п'ятирічний строк здобуття спеціальності до загальної тривалості військової служби заявника і, відповідно, перерахувала розмір відшкодування, яке він мав сплатити. Отже остаточним внутрішнім рішенням у розумінні статті 35 § 1 Конвенції було рішення № 3230/2011 пленуму Господарського суду.

3. Щодо зловживання правом на подання заяви

63. Уряд стверджує, що заявник подав свою заяву, зловживаючи правом на подання заяви, тим більше, що заявник заперечує, що був прийнятий на посаду помічника лікаря-анестезіолога регіонального шпиталю «Папаніколау» понад штатну кількість працівників. Проте як V палата Господарського суду, так і його пленум однозначно постановили, що заявник був прийнятий на роботу до шпиталю для здобуття спеціальності понад штатну кількість працівників.

64. Заявник стверджує, що його заява жодним чином не зловживає правом на подання заяви, ґрунтується на дійсних проблемах і не має на меті ввести Суд в оману.

65. Суд нагадує, що відповідно до статті 35 § 3 а) заява може бути визнана такою, що зловживає правом на подання заяви, зокрема якщо

вона умисно ґрунтується на перекрученні фактів. Неточна інформація, котра вводить в оману, також може становити зловживання правом на подання індивідуальної заяви, особливо якщо вона стосується суті справи, а заявник не пояснює достатньо, чому він не повідомив необхідну інформацію (*Gross проти Швейцарії* [ВП], № 67810/10, § 28, 30 вересня 2014 року).

66. У даній справі Суд не вбачає у заяві жодного елемента, котрий дозволив би кваліфікувати цю заяву як зловживання. Питання про те, чи був заявник для здобуття спеціальності прийнятий на посаду до шпиталю понад штатну кількість працівників, є питанням, що належить до фактів, які є дуже малозначимими для оцінки, котру має здійснити Суд щодо обґрунтованості скарги про порушення статті 4 Конвенції.

4. Висновок

67. Суд відхиляє заперечення Уряду. Окрім того, Суд зазначає, що заява не є явно необґрунтованою у розумінні статті 35 § 3 Конвенції або неприйнятною з інших підстав. Отже, її слід визнати прийнятною.

В. Щодо суті

1. Подання сторін

а) Уряд

68. Уряд стверджує, що у даній справі становище не є випадком примусової праці у розумінні статті 4 § 2 Конвенції. Він зазначає, що після навчання у військовій школі, присвоєння звання молодшого лейтенанта і здобуття спеціальності заявник цілком добровільно взяв на себе зобов'язання служити у збройних силах протягом дванадцятирічного строку, продовженого на п'ять років. Уряд додає, що заявник знав про це зобов'язання, однозначно передбачене законом, оскільки положення, що висвітлюють його, є частиною правового регламентування кар'єри офіцера-медика, і що він сам брав участь у провадженні, передбаченому цими нормативно-правовими положеннями, і скористався наданими ними привілеями.

69. Уряд також повідомляє, що твердження заявника про те, що він був зобов'язаний здобути спеціальність, є необґрунтованими. Дана спеціальність не є обов'язковою і може братись до уваги виключно в рамках кар'єри заявника. Заявник цілком добровільно брав участь у організованому сухопутними збройними силами конкурсі на заміщення посад спеціалістів, скористався преференційним ставленням, котре полягало у працевлаштуванні офіцерів-медиків на посади медиків-інтернів понад встановлену кількість робочих місць, і

отримав можливість підвищення рангу (він отримав звання полковника) завдяки здобуттю такої спеціальності. Окрім того, як стверджує Уряд, заявник мав можливість на підставі статті 63 § 4 президентського декрету № 1400/1973 мати приватну медичну практику.

70. Уряд також повторює, що заявник для здобуття спеціальності був працевлаштований понад встановлену кількість робочих місць, у той час як цивільні медики мали чекати на звільнення посад або на створення нових робочих місць, котрі заповнюються в порядку пріоритетності або шляхом жеребкування. А заявник отримав спеціальність без очікування, виконання формальностей і безкоштовно. Окрім того, протягом усього часу здобуття спеціальності він отримував платню військового лікаря.

71. У той же час Уряд стверджує, що заявник не скаржить на недотримання у його випадку принципу пропорційності, і тому Суд не має компетенції вирішувати це питання. Уряд додає, що заявник навіть у додаткових скаргах не стверджував, що строк, протягом якого він мав нести військову службу, мав бути коротшим, або що він мав сплатити менше відшкодування, а лише обмежився твердженням, що він повинен був мати права безперешкодно розривати контракт і обирати момент звільнення з армії.

72. Щодо мети і пропорційності обмежень для офіцерів-медиків відповідно до статті 64 декрету № 1400/1973, Уряд відсилає до мотивувальної частини рішень № 2763/2013 і № 3822/2013 Господарського суду (параграфи 39–42 вище).

73. Зрештою Уряд уточнює, що заявник мав можливість не сплачувати негайно належну з нього суму до податкового центру, а зачекати на проголошення рішення пленуму Господарського суду, заздальгідь подавши клопотання про призупинення виконання рішення на підставі статті 94 декрету № 721/1970 і статті 51 декрету № 1225/1981. Уряд зазначає, що внутрішнє право надавало також заявникові можливість подати до збройних сил прохання про отримання дозволу поступово сплачувати борг. Уряд висловив переконаність у тому, що збройні сили, котрі, на його думку, мають у цьому питанні виключні повноваження, взяли б до уваги матеріальне становище заявника, розмір боргу і практику в цій галузі.

b) Заявник

74. Посилаючись на рішення *Van der Musselle проти Бельгії* (23 листопада 1983 року, §§ 34-35, серія А № 70) і *Mihal проти Словаччини* ((déc.) № 23360/08, §§ 44-47, 28 червня 2011 року), заявник стверджує, що накладене на нього стягнення хоч за своєю суттю і не було кримінальним, але становило «загрозу покарання». Він зокрема зазначає, що це стягнення спричинило потенційні вагомні наслідки,

достатньо реальні для того, щоб змусити його проти власної волі надавати свої послуги під «загрозою покарання». У зв'язку з цим він стверджує, що Уряд обмежується цитуванням прикладів подібних нормативно-правових актів інших держав і переліченням певних переваг, котрі полегшували вагу цього стягнення.

75. Заявник стверджує, що посилається на рішення у справі *Van der Mussele* (цитовано), каже, що він ніколи «цілком добровільно не погоджувався» виконувати згадану роботу. Він визнає, що вирішив стати військовим офіцером і тому мусив підписати контракт, котрий містив усі вимоги, пов'язані з цим вибором. Проте він уточнює, що він лише погодився зі статутом загального характеру, що, на його думку, не можна прирівнювати до однозначної згоди взяти на себе обов'язки, які суперечать гарантованим Конвенцією правам. Водночас він стверджує, що військове керівництво ніколи не повідомляло йому про його обов'язок служити у збройних силах протягом додаткового п'ятирічного строку. Він стверджує, що оголошення, надіслане офіцерам, у тому числі і йому, 18 січня 1991 року мало на меті тільки запросити їх подавати заявки на здобуття спеціальності і набуття, таким чином, додаткового досвіду, який міг би стати їм у нагоді під час кар'єрного просування у збройних силах.

76. Стосовно питання про розумний характер стягнення заявник стверджує, що для нього можливість публікувати наукові статті або мати приватну медичну практику не була достатньою, щоб компенсувати накладене на нього державою стягнення. У зв'язку з цим він підкреслює, що є анестезіологом, а не терапевтом. На його думку, якщо оспорюване стягнення було спрямоване, як стверджує Уряд, на відшкодування витрат, яких зазнала держава для навчання офіцерів, то воно мало обчислюватись на підставі строку навчання (а не строку обов'язкового несення служби) і розміру відповідних витрат. Проте Уряд не зміг навести точний розмір цієї суми.

77. Водночас заявник стверджує, що попри твердження Уряду дана справа не підпадає під дію параграфу 3 b) статті 4 Конвенції. Він вважає, що цей параграф стосується загального військового обов'язку і не стосується професійних військових.

78. Зрештою заявник стверджує, що не тільки державні органи ніколи не надавали йому можливості сплатити накладене на нього стягнення за кілька виплат, але натомість він мав сплатити борг не пізніше 31 травня 2010 року, щоб не платити усього розміру нарахованих штрафних відсотків.

2. Оцінка Суду

а) Обсяг справи

79. Суд нагадує, що у понятті «примусової і обов'язкової» праці перший прикметник стосується фізичного або морального примусу. Другий прикметник, у свою чергу, не може застосовуватись до будь-якого юридичного зобов'язання. Наприклад, робота, що має бути виконана на підставі вільно укладеної угоди, не підпадатиме під дію статті 4 лише тому, що одна зі сторін угоди зобов'язалась виконати роботу на користь іншої під загрозою санкцій у випадку порушення контракту. Необхідно, щоб праця «вимагалась (...) під загрозою будь-якого покарання» і, окрім того, всупереч волі зацікавленої особи, яка не брала на себе таке зобов'язання «цілком добровільно» (*Van der Musselle*, цитовано, § 34).

80. Стосовно параграфу 3 статті 4 Суд вже постановляв, що він має на меті не обмеження реалізації права, гарантованого параграфом 2, а визначення змісту цього права: він є одним цілим з параграфом 2 і перераховує те, що не вважається примусовою або обов'язковою працею (*ibid.* § 38). А відповідно до параграфа 3 не вважається примусовою або обов'язковою працею: б) «будь-яка служба військового характеру або – у випадку, коли особа відмовляється від неї з мотивів особистих переконань у країнах, де така відмова визнається, – служба, яка вимагається замість обов'язкової військової служби».

81. В рішенні у справі *W., X., Y. i Z. проти Сполученого Королівства* (№ 3435/67, 3436/67, 3437/67 і 3438/67, *Annuaire* 11, стор. 594) від 19 липня 1968 року Європейська комісія з прав людини постановила, що стаття 4 § 3 б) стосується не лише обов'язкової військової служби, але й будь-якої військової служби, включно зі службою, яку добровільно несуть професійні військові. Таке широке тлумачення даного винятку, маючи на увазі солдатів, які вступили на військову службу до досягнення повноліття, схоже, ґрунтувалось тільки на першій частині речення пункту а б), де йдеться про «будь-яку службу військового характеру».

82. Проте Суд підкреслює, що у даній справі Уряд-відповідач не посилався на виняток статті 4 § 3 б), вочевидь вважаючи, що дане положення у випадку заявника, професійного військового медика, не застосовується.

83. У кожному випадку Суд вважає, що параграф 3 б) статті 4 має прочитуватись в цілому. Отже, зі змісту пункту б) в цілому і з огляду на контекст постає, що у ньому йдеться про обов'язкову службу військового характеру у країнах, де така служба існує, з двох причин: по-перше, з огляду на посилання на особисті переконання, і вочевидь йдеться про осіб, що підпадають під загальний військовий обов'язок, а

не про професійних військових; з іншого боку, наприкінці пункту згадується про загальний військовий обов'язок. У зв'язку з цим Суд нагадує про загальний принцип тлумачення, відповідно до якого винятки з правила мають тлумачитись вузько. Тим більше, що заборони, закріплені у статті 4 §§ 1 і 2 Конвенції, є частиною її осердя.

84. Водночас Суд зазначає, що стаття 2 § 2 а) Конвенції № 29 Міжнародної організації охорони праці (МОП) каже, що до примусової чи обов'язкової праці не відноситься «будь-яка робота чи служба, що її вимагають на підставі законів про обов'язкову військову службу і застосовують для робіт суто воєнного характеру», що вказує на те, що даний виняток застосовується винятково до загального військового обов'язку.

85. У тому ж сенсі Комітет із соціальних прав Ради Європи також розрізняє стосовно примусової праці становище професійних військових і призовників за загальним військовим обов'язком. Із висновків стосовно різних держав, у тому числі й Греції, видно, що Комітет вважає підставою невідповідності статті 1 § 2 Європейської соціальної хартії, котра забороняє примусову працю, надмірний строк, протягом якого кадровий офіцер може бути зобов'язаний нести службу (параграфи 46-50 вище).

86. До того ж, Рекомендація CM/Rec(2010)4 Комітету Міністрів державам-учасникам щодо прав людини особового складу збройних сил пов'язує поняття примусової праці з нерозумним строком військової служби, до якого влада може зобов'язати особовий склад збройних сил (параграф 52 вище).

87. На підставі сукупності цих елементів Суд відповідно до предмету і мети Конвенції робить висновок, що параграф 3 b) статті 4 не стосується праці професійних військових. Тому за цих обставин Суд має вивчити питання щодо дотримання статті 4 § 2.

b) Дотримання статті 4 § 2

88. З огляду на це у даній справі слід встановити, чи заявник «добровільно зобов'язався» виконувати згадану роботу, попередньо ознайомившись з усіма наслідками, які вона може спричинити, і чи його рішення більше не виконувати її до закінчення передбаченого законом строку могло бути відкладене через «загрозу покарання».

89. Суд встановив, що у 1986 році заявник вступив до Військової школи офіцерів збройних сил (медичний факультет), завдяки чому його прийняли на медичний факультет університету у Салоніках для шестирічного курсу вивчення медицини. Протягом цього часу він отримував платню. 3 червня 1993 року після завершення навчання він отримав звання лікаря-молодшого лейтенанта сухопутних військ і відповідно до статті 64 § 1 декрету-закону № 1400/1973 щодо статусу

офіцерів підписав контракт про несення служби у збройних силах на строк, що втричі перевищував тривалість його навчання.

90. Після цього за пропозицією командування збройних сил заявник вирішив отримати спеціальність анестезіолога, і його за посередництвом армії було прийнято до загального військового шпиталю 424 у Салоніках, де він з 26 липня 1996 року до 30 липня 1997 року виконував обов'язки інтерна. Після цього, також за посередництвом армії, з 30 липня 1997 року до 27 липня 2001 року він обіймав оплачувану посаду лікаря-асистента за спеціальністю анестезіолога у регіональному військовому шпиталі «Папаніколау» у Салоніках. Отримавши цю спеціальність, він на підставі статті 64 § 7 декрету-закону № 1400/1973 взяв на себе зобов'язання служити у збройних силах протягом п'яти додаткових років.

91. Суд зазначає, що під час навчання заявника набув чинності новий закон № 3257/2004, котрий регулював достроковий вихід офіцерів у відставку. Статтею 1 закону вказаний строк проходження служби офіцерами було скорочено до подвійної тривалості навчання у військовій школі, а для тих, хто отримав спеціальність, було збережено зобов'язання служити у збройних силах протягом п'яти додаткових років з можливістю розірвати контракт до спливу належного строку служби, сплативши державі відшкодування у розмірі базової платні відповідного офіцерського звання, помноженої на кількість місяців, котрі залишались відслужити. Тому Суд встановлюватиме, чи така праця мала примусовий або обов'язковий характер з урахуванням законодавчої бази, чинної станом на 22 січня 2006 року, коли заявник вирішив піти у відставку у віці 37 років.

92. Перш за все Суд вважає, що заявник не може правомірно стверджувати, що не знав принципу і обсягу зобов'язання, яке він узяв на себе, обравши кар'єру офіцера і військового лікаря. Однією з головних переваг вступу до армії було безкоштовне навчання. Дійсно, збройні сили беруть на себе вартість усього навчання такої особи, сплачують їй платню і надають соціальне забезпечення як кадровому офіцеру. Натомість від офіцера після отримання диплома вимагається взяти на себе зобов'язання служити у відповідному званні певну кількість років.

93. Суд зазначає, що зобов'язання, котре накладала на офіцерів перша редакція статті 64 декрету-закону № 1400/1973, служити у збройних силах протягом строку, що втричі перевищував тривалість навчання, і без можливості розірвати контракт, Державна рада (рішення № 1571/2010) визнала таким, що суперечить статті 1 § 2 Європейської соціальної хартії. Це зобов'язання було послаблене після набуття чинності 29 липня 2004 року законом № 3257/2004. На підставі цього закону було обчислено розмір відшкодування, яке мав сплатити заявник.

94. Суд вважає, що накладене на кадрових офіцерів зобов'язання після завершення навчання нести службу протягом певного строку є невід'ємним від покладеного на них завдання. Тривалість такого зобов'язання для офіцерів, які здобули освіту завдяки армії, і умови розірвання відповідного контракту належать до можливості розсуду держави. Турбота держави про повернення коштів, вкладених у навчання офіцерів і військових медиків, а також достатнє забезпечення протягом належного строку відповідно до їхніх потреб, виправдовують заборону розривати контракт протягом певного строку і встановлення відшкодування витрат на утримання і навчання, яких зазнала держава протягом років навчання, надаючи, окрім того, такій особі платню і соціальні права.

95. У зв'язку з цим Суд вважає належним мотивування рішень № 2763/2013 і № 3822/2013 Господарського суду, відповідно до якого метою оспорюваного законодавства було, зокрема, уникнути раптового, передчасного і масового звільнення офіцерів, що може спричинити ризик послаблення обороноздатності держави.

96. Тому необхідно перевірити, чи на заявника було накладено непропорційний тягар, що є єдиним чинником, на підставі якого Суд у даній справі може встановити порушення статті 4 § 2 Конвенції.

97. В рішенні у справі *Van der Mussele* (цитовано, § 37) Суд проголосив, що у випадку, коли послуга, яку необхідно надати для отримання певної професії, є тягарем настільки надмірним або непропорційним порівняно з перевагами виконання цієї професії у майбутньому, що зацікавлену особу не можна вважати такою, яка «цілком добровільно» взялась її виконувати, то ця послуга, якої вимагають, підпадає під дію заборони обов'язкової праці. Для того, щоб встановити, чи перешкоди, що постали перед заявником, домінували над перевагами здійснення професії, яке він обрав для себе, Суд вивчатиме не часовий відтинок, коли заявник був прийнятий до військової школи і обрав спеціальність, а 2004 рік, коли набув чинності закон, що вніс поправки до декрету-закону №1400/1973. Дійсно, саме за умовами цієї редакції декрету-закону заявник вирішив розірвати контракт і мав виконати пов'язані з цим вимоги.

98. Суд не може оминати увагою той факт, що саме завдяки армії заявник вивчав медицину і отримав спеціальність анестезіолога, працюючи з 1996 до 2001 року спочатку у загальному військовому шпиталі 424 у Салоніках, а потім у регіональному військовому шпиталі «Папаніколау» у Салоніках. У зв'язку з цим Суд зазначає, що стаття 38 § 2 закону № 1397/1983 забороняла прийняття на роботу лікарів для здобуття спеціальності понад встановлену у лікарнях кількість робочих місць, але дозволяла таке понаднормове працевлаштування для постійних військових лікарів, і саме цією можливістю заявник скористався. Водночас, грецьке законодавство

надає таким офіцерам, як заявник, можливість працювати для збройних сил протягом певного строку або залишити їх до закінчення встановленого строку за умови спати відшкодування.

99. Суд також зазначає, що після набуття чинності згаданим законом № 3257/2004 офіцери медичної служби, в тому числі і заявник, отримали можливість мати приватну практику поза робочим часом.

100. Ці складові показують, що протягом навчання і здобуття спеціальності військові медики користуються перевагами, яких не мають цивільні студенти медицини, в тому числі забезпеченим працевлаштуванням. Якщо до цього додати, що протягом навчання військові лікарі отримують платню, то зобов'язання для тих, хто хоче залишити збройні сили до закінчення обов'язкового строку несення служби, сплатити державі певну суму на відшкодування витрат, які вона зробила для їх навчання, є цілком виправданим. Тому Суд вважає, що сам принцип відкупів років, які залишається відслужити, не становить проблеми з огляду на принцип пропорційності.

101. Водночас Суд вважає, що умови такого відкупів в конкретних випадках можуть спричинити порушення рівноваги, котра має існувати між захистом особистих прав відповідного військовослужбовця і захистом інтересів суспільства.

102. У даній справі Суд зазначає, з одного боку, що коли заявник подав заяву про вихід у відставку, генеральний штаб повідомив, що йому залишається відслужити дев'ять років, чотири місяці і дванадцять днів, а у протилежному випадку він має сплатити державі відшкодування у розмірі 106 960 EUR (рішення від 26 травня 2007 року). З іншого боку, Суд зазначає, що Господарський суд зрештою 12 грудня 2013 року постановив, що п'ять років, протягом яких заявник здобував спеціальність, мають бути враховані до загального сімнадцятирічного строку обов'язку несення служби, і тому розмір відшкодування, яке мало бути сплачене державі, було зменшено до 49 978,33 EUR.

103. Суд бере до уваги повідомлення заявника і Уряду про те, що вони не можуть уточнити розмір платні і утримання, які отримував заявник протягом навчання і здобуття спеціальності лікаря-анестезіолога. Проте Суд зазначає, що відповідно до його власного підрахунку, з яким заявник і Уряд погоджуються, заявник мав отримати загалом не менше 86 976 EUR і не більше 91 476 EUR за час від вересня 1986 року до червня 1993 року, і від серпня 1996 року до липня 2001 року.

104. Суд вважає, що сума у 49 978,33 EUR, яку заявник зрештою мав сплатити на підставі рішення Господарського суду від 12 грудня 2013 року, становить менше, ніж дві треті від суми, яку він отримав

протягом строку, що є предметом спору (між 86 976 EUR і 91 476 EUR), і тому не може вважатись нерозумною.

105. Окрім того, Суд встановив, що внаслідок відповідного прохання заявника голова пленуму Господарського суду 17 березня 2009 року видав тимчасовий наказ, підтверджений 21 жовтня 2009 року пленумом Господарського суду, яким призупинив виконання рішення від 26 травня 2007 року.

106. Незважаючи на наказ про призупинення виконання рішення, податковий центр Салонік 18 березня і 9 квітня 2009 року зобов'язав заявника сплатити суму в 109 527 EUR, яка складається із згаданої суми у 106 960 EUR, вартості податкового збору у 2 139,20 EUR і 427,84 EUR на користь служби соціального страхування у сільському господарстві. 10 травня 2010 року податковий відділ Міністерства фінансів повідомив заявнику, що через несплату протягом року суми, встановленої рішенням від 26 травня 2007 року, на дану суму нараховані штрафні відсотки у розмірі 13 143,24 EUR. Заявнику також повідомили, що у випадку сплати до 31 травня 2010 року він зможе отримати знижку у розмірі 80 % штрафних відсотків. 26 травня 2010 року заявник сплатив до податкового центру Салонік 112 155,69 EUR.

107. Незважаючи на наказ про призупинення виконання оспорюваного рішення, постановлений на прохання заявника спочатку головою пленуму Господарського суду, а потім і самим пленумом, і хоча провадження у пленумі Господарського суду тільки розпочалось, заявник був зобов'язаний внаслідок постанови податкового відділу Міністерства фінансів від 10 травня 2010 року сплатити належну суму, вже збільшену на розмір штрафних відсотків у обсязі 12-13%. Якби він не погодився сплатити усю суму, то вона б ще збільшилася через час, необхідний Господарському суду для ухвалення рішення.

108. Водночас Суд зазначає, що хоча стаття 3 § 1 Кодексу законів про збір коштів державою і стаття 96 закону-декрету № 721/1970, інтерпретовані рішенням Державної юридичної ради № 120/2002, кажуть, що борги офіцерів на користь армії можуть бути сплачені у кілька виплат, проте така можливість має бути передбачена законом про стягнення цієї виплати. Але у даній справі у рішенні від 26 травня 2006 року її не було передбачено.

109. З огляду на ці обставини Суд не має сумнівів, що заявник мав діяти під примусом (див., *mutatis mutandis*, *Deweer проти Бельгії*, рішення від 27 лютого 1980 року, серія А № 35, § 51). Суд констатує, що державні органи не взяли до уваги два судові рішення, котрі були для них обов'язковими, і наполягли на виконанні первинного рішення від 26 травня 2007 року, у якому зазначалось, що сплата боргу не може бути призупинена провадженням, яке порушив заявник (див., *mutatis mutandis*, *Georgoulis і Інші проти Греції*, № 38752/04, § 25, 21 червня 2007 року). Зобов'язавши заявника негайно сплатити суму у розмірі

109 527 EUR, збільшену до 112 155,69 EUR через штрафні відсотки, податкові органи створили для заявника непропорційний тягар.

Тому це становило порушення статті 4 § 2 Конвенції.

II. ЩОДО СТВЕРДЖУВАНОВОГО ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 4 § 2 В СУКУПНОСТІ ЗІ СТАТТЕЮ 14 КОНВЕНЦІЇ

110. Заявник стверджує, що лише офіцери-лікарі сухопутних військ, такі, як він, зобов'язані отримувати спеціальність на підставі статті 14 закону № 1394/1983 і, відповідно, укладати контракт про несення служби протягом п'яти додаткових років, у той час як від офіцерів-лікарів ні військового флоту, ні військово-повітряних сил такої спеціалізації не вимагається. У зв'язку з цим він заявляє про порушення статті 4 § 2 Конвенції окремо і в сукупності зі статтею 14 Конвенції.

111. Уряд, по-перше, стверджує, що цю скаргу має бути відхилено через невичерпання засобів внутрішньо-правового захисту. По-друге, він зазначає, що стаття 64 декрету-закону № 1400/1973 застосовується без розрізнення до офіцерів-медиків усіх трьох видів збройних сил (сухопутні війська, військовий флот і військово-повітряні сили).

112. Суд, як і вказував Уряд, відзначає, що відповідно до статті 64 §§ 7 і 15 згаданого декрету-закону в сукупності зі статтею 14 § 1 закону № 1394/1983 обов'язок несення служби протягом п'яти додаткових років у випадку отримання спеціальності покладається на лікарів трьох видів збройних сил. Точніше, Суд констатує, що стаття 14 § 1 закону № 1394/1983 не передбачає обов'язкової спеціалізації лікарів сухопутних військ, а тільки каже, що ті, котрі бажають отримати спеціальність, можуть зробити це лише в рамках військової служби (пошук і створення понадштатних робочих місць і оплата відповідних витрат).

113. Тому ця частина заяви на підставі статті 35 §§ 3 а) і 4 Конвенції має бути проголошена неприйнятною як вочевидь необґрунтована.

III. ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

114. Стаття 41 Конвенції каже:

“Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або Протоколів до неї, і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію.»

А. Матеріальна шкода

115. Заявник вимагає 106 960 євро (EUR) на відшкодування матеріальної шкоди, тобто повернення відшкодування, котре він мусив сплатити на користь держави.

116. Суд на підставі повідомлення Уряду зазначає, що 13 травня 2014 року держава відшкодувала заявнику суму у розмірі 59 749,61 EUR, що відповідає різниці між сумою, вже сплаченою заявником, і сумою, присудженою згаданим судовим рішенням № 4909/2013. Суд також нагадує, що рішення про встановлення порушення ґрунтувалось на способі виконання рішення про стягнення із заявника відшкодування, а не на самому принципі сплати відшкодування у випадку дострокового виходу у відставку. Тому Суд вважає, що заявнику не має бути присуджено відшкодування матеріальної шкоди.

В. Моральна шкода

117. Заявник вимагає 50 000 євро (EUR) на відшкодування моральної шкоди.

118. На думку Уряду, ця сума є надмірною і встановлення порушення становитиме у даній справі достатню справедливу сатисфакцію.

119. Суд вважає, що заявник мав зазнати певної моральної шкоди, і що у цьому випадку встановлення порушення не становитиме достатню справедливу сатисфакцію. Тому заявнику присуджується 5 000 EUR на відшкодування моральної шкоди.

С. Видатки і витрати

120. Заявник вимагає сплатити йому загалом 9 102,30 EUR на відшкодування видатків і витрат, яких він зазнав під час провадження у національних судах і у Суді, з них 2 460 EUR на відшкодування видатків і витрат під час провадження у Суді.

121. На думку Уряду, ця сума є надмірною, неточною і недоведеною. Він додає, що заявник не надав доказів для її обчислення.

122. Відповідно до юриспруденції Суду, заявнику надається відшкодування видатків і витрат лише якщо він доведе, що вони дійсно і необхідно мали місце і є розумними щодо обсягу. У даній справі з огляду на наявні документи, а також на згадані критерії Суд вважає розумним присудити заявнику 2 500 EUR на відшкодування усіх видатків і витрат.

D. Пеня

123. Суд вважає за доречне, щоб пеня за несвоєчасну сплату була в розмірі граничної кредитної ставки Європейського центрального банку, яка діє упродовж прострочення періоду виплати, плюс три відсотки.

З ЦИХ ПРИЧИН СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Проголошує* заяву прийнятною щодо скарги за статтею 4 § 2 Конвенції, а решту заяви непринятною;
2. *Постановляє*, що було порушення статті 4 § 2 Конвенції;
3. *Постановляє*,
 - (а) що Держава-відповідач протягом трьох місяців від моменту набуття цим рішенням чинності має відповідно до статті 44 § 2 Конвенції виплатити наступні суми:
 - i. стосовно відшкодування моральної шкоди 5 000 EUR (п'ять тисяч євро), включно з будь-якими податками, які треба буде сплатити,
 - ii. стосовно витрат і видатків 2 500 EUR (дві тисячі п'ятсот євро), включно з будь-якими податками, які треба буде сплатити;
 - б) що, зі впливом вищезгаданих трьох місяців і до остаточного розрахунку, на названу суму мають нараховуватися відсотки у розмірі граничної кредитної ставки Європейського центрального банку, яка діє упродовж прострочення періоду виплати, плюс три відсотки;
4. *Відхиляє* решту вимог щодо справедливої сатисфакції.

Складено французькою мовою і повідомлено письмово 4 червня 2015 року відповідно до статті 77 §§ 2 і 3 Регламенту Суду.

Сьорен Нільсен
Секретар

Ізабель Бєро
Голова

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2015 рік.

Офіційними мовами Європейського суду з прав людини є англійська і французька. Цей переклад було здійснено за підтримки Фондації з прав людини Ради Європи (www.coe.int/humanrightstrustfund). Він не є обов'язковим для Суду, і Суд не несе жодної відповідальності за його якість. Його можна завантажити із бази даних юриспруденції Європейського суду з прав людини HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) або з будь-якої іншої бази даних, котрим Суд передав його. Його можна відтворювати з некомерційною метою, за умови цитування повної назви справи, наведеної примітки щодо авторських прав і посилання на Фондацію з прав людини. Якщо є намір використати будь-яку частину перекладу з комерційною метою, звертайтеся, будь ласка, за адресою publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2015.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2015.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int